

ЯК ВІДБУВАЄТЬСЯ ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Після цього уроку учні/учениці зможуть:

- пояснювати права людини крізь призму відносин «людина – держава»;
- називати види прав людини;
- характеризувати покоління прав людини;
- висловлювати власне ставлення до поколінь і майбутнього прав людини і аргументувати його;
- наводити приклади борців за права людини.

Хід уроку

Вступна частина

Оголосіть і запишіть на дошці тему уроку. Розпочніть урок стратегією критичного мислення «кошик ідей»: намалюйте на дошці (фліпчарті) умовний кошик і запросіть учнів відповісти на запитання: *Які поняття та які ідеї ми обговорюватимемо на уроці?* Зберіть відповіді учнів мозковим штурмом і запишіть: у нижню частину «кошика» – поняття, а у верхню – ідеї. Повідомте, що ми повернемося до цього наприкінці уроку. Оголосіть очікувані результати уроку.

Основна частина

Об'єднайте учнів у 3 (6) груп. Запропонуйте кожній з груп опрацювати три фрагменти тексту щодо кожного з поколінь прав людини. А також скласти запитання, на які кожна з груп буде давати відповіді під час обговорення.

Завдання для груп з двох частин можна сформулювати таким чином:

1) *Опрацюйте свій фрагмент тексту щодо одного з поколінь прав людини та підготуйтеся до відповіді на запитання щодо цього фрагмента від інших груп.*

2) *Підготуйте 2-3 запитання стосовно інших двох поколінь прав людини, що допоможуть вам отримати інформацію про те, що опрацьовували інші групи (до 7 хв):*

- група № 1 (4) – фрагмент №1
- група № 2 (5) – фрагмент №2
- група № 3 (6) – фрагмент №3

Які покоління прав людини розрізняють. Фрагмент №1

Першим поколінням прав і свобод людини і громадянина називають громадянські (особисті, особистісні) і політичні права, що були проголошені внаслідок англійської, американської і французької революцій у XVII-XIX ст. До них належать право на життя, свобода віросповідання, право на свободу зборів, мітингів, демонстрацій, свобода виявлення поглядів тощо. Вони визначали межі втручання державної влади у життя громадянського суспільства і були засновані на традиційних ліберальних цінностях права і свободи.

Відлік першого покоління прав людини ведуть із періоду встановлення юридичної рівності, коли зруйнувалися станові рамки середньовічного суспільства. Законодавчі акти буржуазного суспільства, що утверджувались, надали ідеї рівності конституційного або іншого законодавчого оформлення. Принцип юридичної рівності, який став основою універсальності прав людини, надав їм справді демократичного характеру.

Першими актами, що нормативно закріплювали саме це покоління прав людини, були: Петиція про права (1628), Habeas Corpus Act¹ (1679) і Білль про права (1689), Декларація незалежності США (1776), Конституція США (1787), Білль про права (1791), французька Декларація прав людини і громадянина (1789) та ін.

Після Другої світової війни необхідність забезпечення основних прав людини була визнана в більшості розвинутих країн. Ці права закріплені в міжнародних документах (пактах і конвенціях), одним із яких є Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Цікаво, що саме ці права правозахисники вважають істинними правами людини, бо вони абсолютно незалежні від держави.

Які покоління прав людини розрізняють. Фрагмент №2.

Друге покоління прав і свобод людини і громадянина пов'язане з боротьбою людей за поліпшення свого соціально-економічного становища та культурного рівня. Такі вимоги виникли після Першої світової війни, а вплинули на розвиток конституційного права країн світу та міжнародного права після Другої світової війни. Саме тоді, завдяки бурхливому розвитку виробництва, склалися реальні передумови для задоволення економічних і соціальних потреб людей. Це були такі права як право на працю і вільний вибір роботи, на соціальне забезпечення, відпочинок і дозвілля, на освіту, достатній рівень життя тощо.

Друге покоління прав людини називають ще системою позитивних прав². Вони не можуть реалізуватися без організаційної, координуючої та інших форм діяльності певної держави для їх забезпечення.

Соціальні, економічні та культурні права знайшли нормативне вираження у Загальній декларації прав людини 1948 р. і особливо Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права 1966 р.

Які покоління прав людини розрізняють. Фрагмент №3

Становлення **третього покоління** прав людини пов'язано з національно-визвольним рухом країн, що розвиваються, а також із загостренням глобальних світових проблем після Другої світової війни.

Права людини третього покоління, на відміну від інших поколінь прав людини, формувалися як колективні - «солідарні права», тому що їх не може реалізувати окрема особа. Вони є такими, що можуть здійснюватися людською спільнотою чи асоціацією. Їх можна назвати правами людини і народів.

Зазвичай до прав людини третього покоління відносять право на політичне, економічне, соціальне і культурне самовизначення, право на економічний і соціальний розвиток, право на використання спільної спадщини людства, право на мир, право на здоров'я і безпечне навколишнє середовище, право на гуманітарну допомогу.

Ці права є надбанням як кожної людини, так і всього людства в цілому. Взаємозалежність між двома першими та третім поколіннями прав людини здійснюється за

¹ Законодавчий акт парламенту Англії 1679 року, складова частина Конституції Великої Британії. Визначає правила арешту та притягнення до суду обвинуваченого у злочині, права суду та особи

² Позитивне право (від лат. *Posit* - покласти) — термін, який означає право, визначене законодавством у рамках конкретної правової системи, тобто право, чинне в даному суспільстві

таким принципом: реалізація колективних прав не повинна обмежувати права і свободи особи.

Після того, як час вичерпано, обговоріть у загальному колі опрацьовану інформацію у такому порядку:

■ *Доповідачі груп за №№ 2(5) і 3(6) ставлять по черзі запитання групі за № 1(4); доповідач/члени групи за № 1(4) відповідають. Учитель має слідкувати, щоб запитання не повторювались.*

■ *Доповідачі груп за №№ 1(4) і 3(6) ставлять по черзі запитання групі за № 2(5); доповідач/члени групи за № 2(5) відповідають.*

■ *Доповідачі груп за №№ 1(4) і 2(5) ставлять по черзі запитання групі за № 3(6); доповідач/члени групи за № 3(6) відповідають.*

Якщо після обговорення у груп залишилась інформація, що не була озвучена у відповідь на запитання, попросіть доповідачів груп представити її.

Продовжуючи урок, запитайте учнів: *Що ви знаєте про четверте покоління прав людини?*

Вислухавши відповіді, запропонуйте учням у тих самих групах протягом 6-7 хв, використовуючи інтернет-джерела, провести міні-дослідження «Права людини четвертого покоління».

Організуйте презентацію роботи груп на загальне коло. Надайте кожній групі по 1 хв. І хай інші групи, не повторюючись, доповнюють інформацію одна одної.

Зазначте, що четверте покоління прав людини пов'язане з науковими відкриттями у галузі мікробіології, медицини, генетики тощо.

Складіть з учнями перелік прав людини четвертого покоління, до якого можна включити право на: зміну статі, трансплантацію органів, клонування, евтаназію, використання віртуальної реальності, одностатеві шлюби, штучне запліднення, вільну від дитини сім'ю, незалежне від державного втручання життя за релігійними, моральними поглядами, на доступ до інтернету тощо.

Обговоріть у загальному колі такі запитання: *Яке у вас враження від цього переліку? Про що він свідчить? Якими є загальні тенденції у розвитку прав людини?*

Підсумкова частина

1. Запропонуйте учням заповнити таблицю самооцінки. За кожним з критеріїв учні можуть оцінювати себе: 1 бал (хотілося б краще), 2 бали (все досить добре), 3 (я почуваюся абсолютно впевнено)

Критерії мого успіху	Оцінка у балах
1. Я можу визначити основні поняття цього уроку	
2. Я можу пояснити сутність кожного з поколінь прав людини	

3. Я вмію ставити запитання щодо поколінь прав людини і відповідати на них	
4. Я вмію порівнювати покоління прав людини	
5. Я можу пояснити, як еволюціонують права людини сьогодні	
6. Я можу сформулювати власне ставлення щодо важливості прав і свобод людини у сучасному світі	

Надайте слово для презентації думок 2-3 учням за бажанням.

2. Поверніться з учнями до «кошика ідей», створеного на початку уроку. Обговоріть у загальному колі такі запитання: *Які були ключові поняття нашого уроку? Які основні ідеї обговорювались на уроці? Як це може бути корисним у житті?*
3. Прокоментуйте домашнє завдання.

Домашнє завдання

- 1) Оберіть одну людину – борця за права людини (можна скористатися портретною галереєю, поданою нижче) і розкажіть: *Чому цю людину вважають борцем за права людини?*

Портретна галерея: Нельсон Мандела, Алла Горська, Елеонора Рузвельт, Василь Стус, Вей Їнь Шень, Вацлав Гавел, Валерій Марченко, Андрій Сахаров, Аун Сан Су Кі (Чжи), Ральф Банч, Магатма Ганді, Елай Вайзель (Елі Візел), Рауль Валенберг, Мартін Лютер Кінг (молодший), Оскар Аріас Санчес.

- 2) Підготуйте відповідь на запитання: *Чому за права людини потрібно боротися?*

ІЗ ПРОГРАМИ КУРСУ

Прочитайте текст і визначте опорні / ключові слова (не більше 2-х) до кожного абзацу.

Оцінювання. Курс громадянської освіти особливий тим, що головна увагу в ньому приділяється не стільки здобуттю учнями/ученицями нової інформації, скільки виробленню навичок, умінь та формуванню ціннісних орієнтацій людини і громадянина. У процесі оцінювання поступу у розвитку громадянських компетентностей важливо дотримуватися таких принципів, як повага до гідності учня/учениці, прозорість та зрозумілість критеріїв оцінки, справедливість, рівність. Оцінювання у громадянській освіті повинне орієнтуватися насамперед на діяльнісний компонент навчання, як-от вміння учня/учениці дебатувати, написання есе, проведення дослідження, організації кампаній з адвокації тощо.

Оцінювання відіграє однаково ключову роль у громадянській освіті поряд із навчанням, оскільки самі принципи, форма і процес оцінювання можуть сприяти формуванню громадянської компетентності учнів. При цьому, оцінювання повинне надавати учням можливість самим аналізувати власний поступ, приймати рішення щодо вдосконалення власних навичок, а також спонукати до управління процесом їхнього навчання – і становлення як активних громадян демократичного суспільства. Активна участь учнів/учениць у процесі оцінювання дозволяє перетворити цей процес на ефективний інструмент навчання.

Таким чином, важливим є не стільки підсумкове оцінювання (підсумкове, яке дозволяє оцінити рівень компетентності, як-от підсумкове тестування), а насамперед постійне оцінювання (формувальне, що дозволяє відслідковувати розвиток компетентностей у процесі навчання, як-от зворотній зв'язок), яке сприяє покращенню якості навчально-виховного процесу і дозволяє спланувати траєкторію досягнення навчальних цілей відповідно до потреб та поступу кожного учня³. Ефективним способом залучення учнів/учениць є самооцінювання та взаємне колегіальне оцінювання у класі (peer assessment) – методи, які дозволяють учням брати на себе відповідальність за власне навчання, а також сприяють детальному ознайомленню учнів/учениць із критеріями оцінки, активному засвоєнню вивченого.

³ Falk, B. (2000). A better way: Powerful learning supported by assessment. The heart of the matter: Using standards and assessment to learn. – Portsmouth, NH: Heinemann.